

Türkiye’de Çocuk İstismarı İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin Betimsel Analizi

Dilek Sahillioğlu¹, Özlem Okyay²

Özet: Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 1995-2017 yılları arasında yapılmış çocuk istismarı ile ilgili lisansüstü çalışmaların tematik dağılımlarının inceleyerek, konu üzerine bilgi boşluklarına ulaşmaktır. Bu amaçla YÖK veri tabanında kayıtlı ve izinli olan 201 lisansüstü çalışma incelenmiştir. Araştırma, nitel bir araştırma olup, veriler doküman incelenmesi tekniğiyle toplanmıştır. Araştırma verilerin çözümlenmesinde çalışmalar türüne göre kodlanmış, yayımlandığı tarih, araştırma türü, araştırmayı yürüten üniversite, araştırmayı yapan anabilim dalı, çalışılan istismar türü, araştırmanın içeriği, araştırma modeli, çalışma grubu ve sayısı, veri toplama araçları ve araştırmanın yapıldığı il’e göre gruplandırılmış ve frekans (f) analizi tekniği kullanılmıştır. Çocuk istismarı ile ilgili 1995-2017 yılları arasında yapılan 201 tez incelendiğinde; 119 tezin yüksek lisans, 25 tezin doktora, 57 tezin tıpta uzmanlık olduğu görülmüştür. 191 tez Türkçe, 10 tez İngilizce yazılmıştır. Konu hakkında birçok üniversitede çalışmalar yürütülmüş olup, İstanbul Üniversitesi 29 lisansüstü çalışma ile soruna en çok katkı sunan üniversite olarak yer almaktadır. Alanda en çok tanılama çalışmaları (n; 192) yapılırken, önleme (n;1) ve ölçek uyarlama (n;1) çalışmaları en az çalışılan içeriklerdir. 125 çalışma çocuk istismarını bir bütün olarak ele alırken, 53 çalışma cinsel istismar üzerinde durmuş ve istismar türlerinden en çok çalışılan tür olduğu görülmüştür. Çalışma grubu açısından en çok çocuklarla çalışmalar yapılırken, ikinci sırada olgu/doküman/yayın incelmeleri yer almaktadır. Yapılan lisansüstü çalışmalarda daha çok uygulama alanı olarak İstanbul ilinin tercih edildiği görülmüştür. Çocuk istismarı alanında yazılan tezlerin incelenmesiyle, bu alanda yapılmış lisansüstü çalışmaların durumunu ortaya koymak ve bu alanda çalışma yapacak olan diğer araştırmacılara ışık tutmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İstismarı, Lisansüstü Tezler, Betimsel İçerik Analizi

Geliş Tarihi: 04.01.2020 – **Kabul Tarihi:** 02.12.2020 – **Yayın Tarihi:** 25.12.2020

DOI: 10.29329/mjer.2020.322.14

¹ **Dilek Sahillioğlu**, Assoc. Prof. Dr., Division of Preschool Education, Faculty of Education, ORCID: 0000-0002-5565-586X

Correspondence: dilekerol@gmail.com

² **Özlem Okyay**, Assoc. Prof. Dr., Division of Preschool Education, Faculty of Education, ORCID: 0000-0003-0916-8005

GİRİŞ

1874 yılında ABD’de 8 yaşındaki bir kız çocuğunun üvey annesi tarafından fiziksel şiddet uygulanması ile dikkat çeken çocuk istismarı konusu; tıp, psikoloji, sosyoloji, sosyal hizmet, hukuk, eğitim başta olmak üzere pek çok bilimsel alanın çalışma konusudur. Tanımı ülkelerin kültürlerine göre farklılık gösterse de Dünya Sağlık Örgütü’ne (2014) göre; “Çocuklara bir yetişkin, toplum, devlet ya da başka bir çocuk tarafından; bedensel, duygusal, zihinsel veya sosyal girişimlerini olumsuz etkileyen, kaza dışı, önlenebilir, kasıtlı bir davranış uygulanmasıdır. Fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik boyutlarıyla görülen çocuk istismarı ve ihmali; çocuğun hayatında kısa ve uzun süreli olumsuz etkiler yaratmaktadır. Alanda yapılan çalışmalar, istismarın; çocuğun diş yapısındaki bozukluktan (Levandowski, Tractenberg ve Azeredo 2016), yeme problemlerine (Shannon ve O’pila-Lehman, 2016), madde kullanımından (Hymowitz, Salwen ve Salis, 2017), depresyona ve anksiyiteye (Lambert, Sheridan ve Sambrook, 2017); hatta telomer uzunluğunun (hücresel yaşlanmanın bir DNA ölçüsü) boyutunda bile (Começanha, 2017) olumsuz yönde sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. ABD Çocuk İstismarı Önleme ve Tedavi Yasası gereği kurulan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Veri Sistemi’nin 2017 yılı verilerine göre; 50 eyalette çocuk istismarı ve ihmali sonucu 1688 çocuk hayatını kaybetmiştir. Ölen çocukların %71,8’i 3 yaşından küçük olup, 100.000 erkek çocuk başına 2.68, 100.000 kız çocuğu başına ise 2.02 ölüm oranı söz konusudur. Yayınlanan rapora göre istismar ve ihmal uygulayanların %83,4’ü 18-44 yaş aralığında olup: % 54,1’i kadın, %45’i ise erkektir (ABDSİHB, 2019).

20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne Türkiye dâhil 197 ülke imza atarak, çocukların haklarını koruyacaklarını taahhüt etmişlerdir (UNICEF, 2017). Söz konusu sözleşmeye ilk imza atan ülkeler arasında yer alsak da halen ülkemizde çocuk haklarını durumunu ve çocuk istismarı ve ihmaline yönelik merkezi bir veri tabanımız bulunmamaktadır. Merkezi veri tabanının olmayışı, alanda mağdur çocukların sayısına erişilmesini engellemekte, soruna sağlıklı çözümler önerilerinin üretilmesini ve uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

Nedenleri ve sonuçları ile bir bütün olarak incelenmesi gereken çocuk istismar ve ihmali sorunu, toplumsal bir sorundur. Söz konusu sorun tüm dünyada farklı bilim dalları tarafından bireysel ya da sivil toplum kuruluşları aracılığıyla tanımlanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı Türkiye’de 1995-2017 yılları arasında çocuk istismarı alanında yapılmış lisansüstü çalışmalara bütünsel bir biçimde ele alarak, çalışmaların; yöntem ve içerik açısından incelemek, değerlendirmek ve ülkemizdeki yapılan çalışmaları özetleyebilmektir.

Bu çalışma ülkemizde çocuk istismarı ve ihmali alanında yapılan lisansüstü çalışmaları inceleyerek, sorunun ülkemizdeki ele alınma boyutlarına dair bilgi vereceğinden, istismar ve ihmal

konusundan bundan sonra yürütülecek çalışmalara fikir verebileceğinden önemli bulunmaktadır. Bu önem ve amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Çocuk istismarı alanında yer alan tezler;

- Yıllara göre değişim göstermekte midir?
- Araştırma türüne göre değişim göstermekte midir?
- Araştırmayı yapan üniversiteye göre değişim nasıldır?
- Araştırmayı yapan anabilim dalına göre değişim göstermekte midir?
- Araştırmada çalışılan istismar türüne göre değişim göstermekte midir?
- Araştırmanın içeriğine göre değişim göstermekte midir?
- Araştırmanın yöntemine göre (araştırma modeli, çalışma grubu ve sayısı, ölçme aracı, ölçme aracını hazırlayan) değişim göstermekte midir?
- Araştırmanın yapıldığı ile göre değişim göstermekte midir?

YÖNTEM

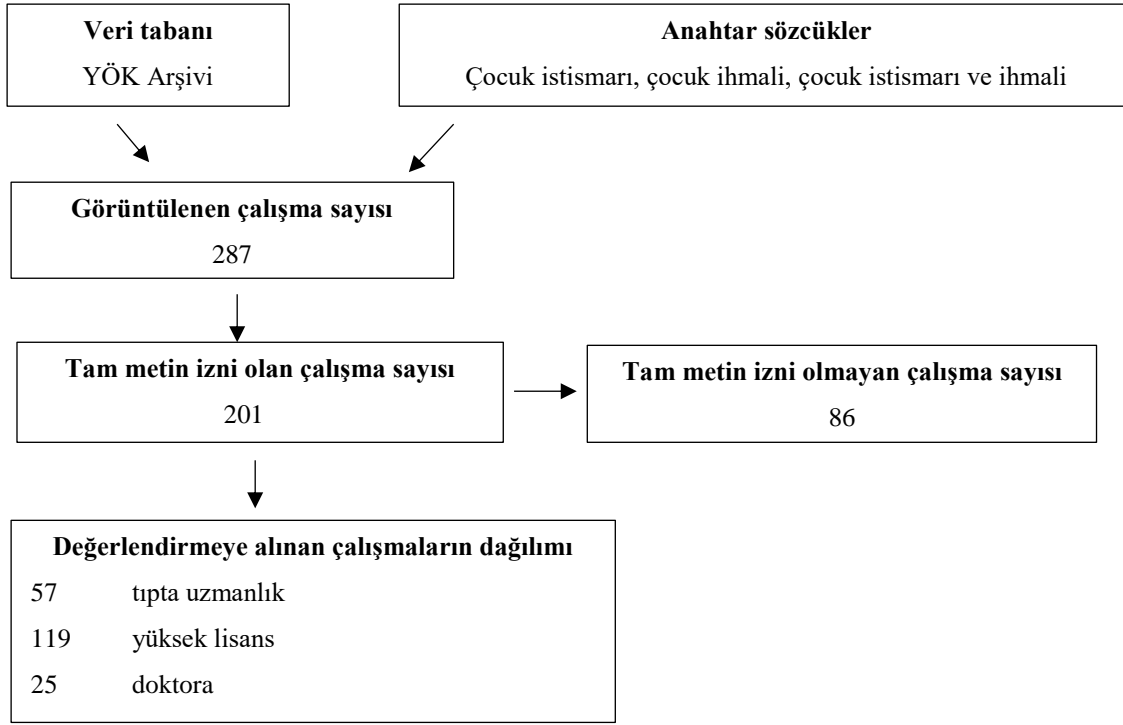
Araştırma Modeli

Bu araştırmanın modeli; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı nitel araştırmadır. Bu araştırmada veriler; nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmış ve ulaşılan tezlerin betimsel analizleri yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi kapsamında kitap, dergi, gazete, e-içerikli belgeler incelenerek nitel araştırma deseni oluşturulur (Karasar, 1994; Ekiz, 2003; Yıldırım ve şimşek, 2013). Doküman inceleme aşamaları üç boyutludur. Dokümanlara ulaşma, dokümanları sınıflandırma ve değerlendirme ve son olarak dokümanları analiz etme ve sonuçları yorumlama şeklinde dir. Araştırmada birbirinden bağımsız olarak yapılan çalışmalar incelenip düzenlenmiş ve alandaki genel eğilimler belirlenmiştir (Selçuk Palancı, Kandemir ve Dünder, 2014).

Çalışma Grubu

Bu araştırmada incelenen alışmalar YÖK Yayın Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından arşıvlenen, konu bölümü çocuk istismarı olan, 1995-2017 yılları arasında hazırlanmış lisansüstü çalışmalardır.

Araştırmaya çocuk istismarı alanında yapılmış YÖK veri tabanına kayıtlı ve izinli 119 yüksek lisans, 25 doktora, 57 tıpta uzmanlık olmak üzere toplam 201 tez dâhil edilmiştir. (şekil 1).

Şekil 1. İncelemeye dâhil edilen çalışmaların seçim şeması

Şekil 1 incelendiğinde araştırma ile çocuk istismarı, çocuk ihmali, çocuk istismarı ve ihmali anahtar sözcüklere sahip 287 çalışmaya ulaşılmıştır. 287 çalışmadan 86 çalışmanın tam metin izni olmadığından araştırmaya dâhil edilememiştir. Tam metin izni olan ve araştırma kapsamında incelenen 201 çalışmanın 119'u yüksek lisans, 57'si tıpta uzmanlık, 25'i doktora çalışmasıdır.

Verilerin Toplanması

Çalışma kapsamında, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi resmi sitesinde yayınlandığı ilk tarihten itibaren 2017 yılına kadar gerçekleştirilen çocuk istismarı alanında yapılan lisansüstü çalışmalar tespit edilerek, ülkemizde yapılan çalışmaların eğilimleri belirlenmiştir. Tezlere ulaşım “çocuk istismarı” “çocuk ihmali” “çocuk istismarı ve ihmali” anahtar kelimeleri dikkate alınarak sağlanmıştır. Resmi sitede Nisan 2017 tarihi itibari ile anahtar dizini çocuk istismarı olarak belirtilmiş 274 tezin yayınlandığı tespit edilmiştir. Erişime açık olan tezlerin özet kısımları incelenerek, tezler bilgisayar ortamına alınmıştır. Bu çalışma kapsamında toplam 201 tez çalışması incelenmiştir. Çalışmada ulaşılan tezleri incelemek üzere araştırmacı tarafından araştırma sorularına göre düzenlenmiş bir “Tez İnceleme Formu” geliştirilmiştir. Formun geliştirilmesinde ilgili alanyazın taranmış, başka alanlarda yapılan benzer çalışmaların veri toplama araçları araştırılmıştır. Geliştirilen inceleme formunda tezin yılı, türü, yürütüldüğü üniversite, anabilim dalı, konusu, çalışma grubu, kullanılan veri toplama aracının türü, araştırmacının yapıldığı il hakkında bölümler bulunmaktadır. Araştırmacı incelediği her çalışmayı Tez İnceleme Formu'na kodlamıştır.

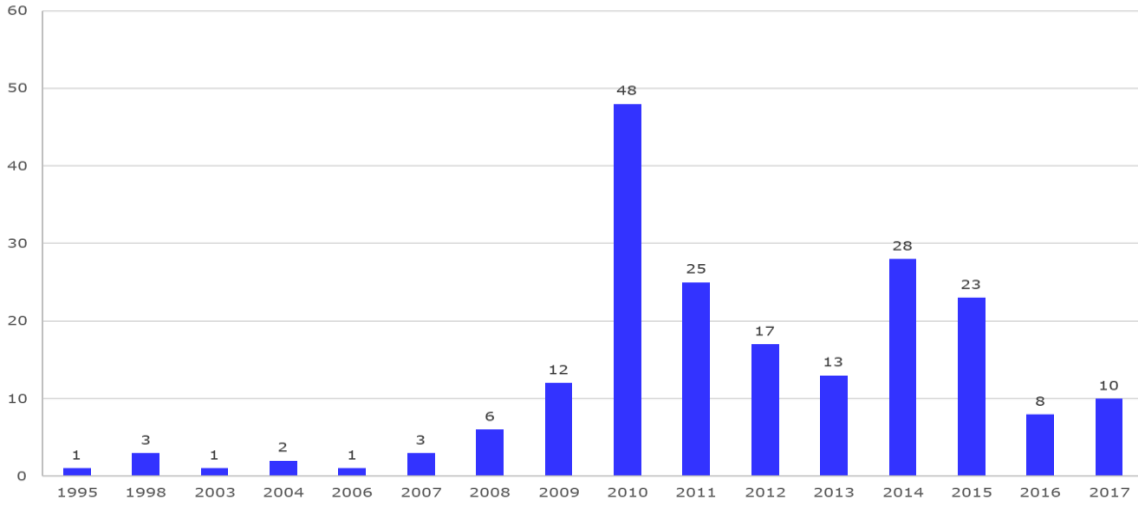
Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler; nitel araştırmalarda kullanılan analiz türlerinden içerik analizinin kategorisel analiz tekniğine göre analiz edilmiştir. İçerik analizi; doğrudan ölçülemeyen ve gözlenemeyen çalışmalarda kullanılan, bir mesajın belirli ve açıkça ifade edilmiş özelliklerini objektif ve sistematik bir biçimde saptamamamızı ve bunlar hakkında çıkarım yapmamızı sağlamaktadır (Stemler, 2001). Verilerin analizinde frekans (f)'tan yararlanılmış ve veriler şekiller üzerinde gösterilmiştir.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde 1995-2017 yılları arasında çocuk istismarı konusunda yapılan lisansüstü tezlerin; hazırlanma yılı, türü, yapıldığı üniversite, anabilim dalı, istismar türü, araştırmanın içeriği, araştırmanın yöntemi ve yapıldığı ile göre dağılımlar şekiller halinde sunulmuştur.

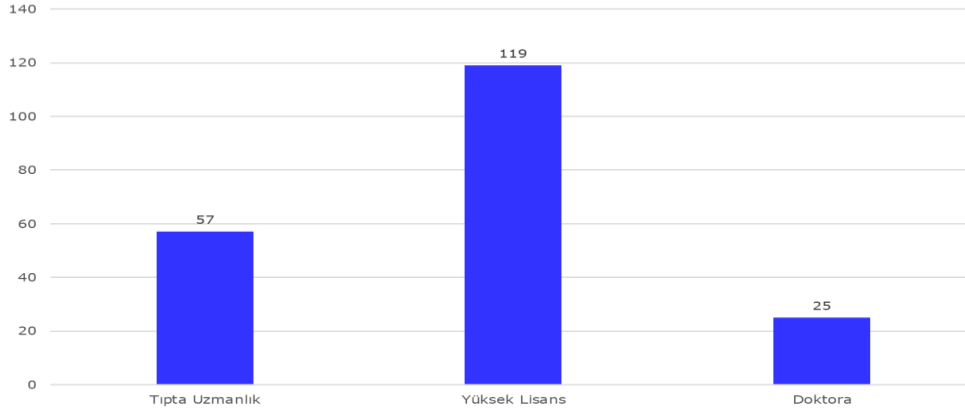
Çocuk İstismarı Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Yıllarına Göre Bulgular

Şekil 1. Çocuk İstismarı Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 1 incelendiğinde, 2009 yılından itibaren yayımlanan tez sayısında toplamda kayda değer bir artış gözlenmektedir. 2010 yılında 48 çalışma yürütölmüş olup, toplam çalışmaların %23,8 ile en çok çalışma yapılan yıl olarak görölmektedir. 2014 yılında 28 çalışma, 2011 yılında 25 çalışma, 2015 yılında 23 çalışma ile konu üzerinde en çok çalışılan yıllar olarak yerini almıştır. 1995 yılında alanda ilk ve tek çalışma yürütölmürken bir diğer çalışma üç yıl sonra 1998 yılında, üç çalışma yapılmıştır.

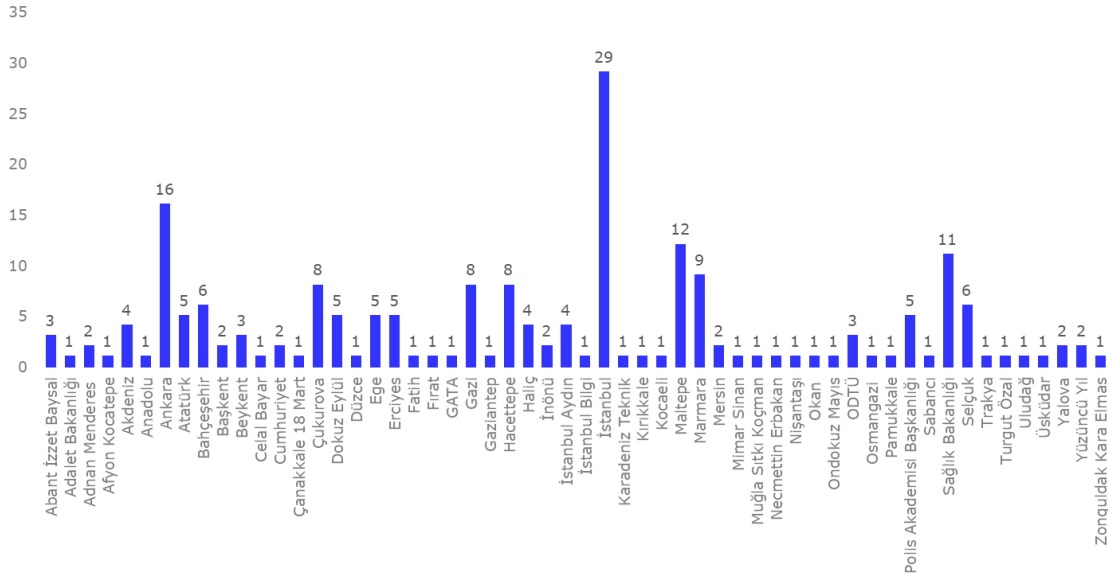
Araştırma Türüne Göre Bulgular

Şekil 2. Araştırma Türüne Göre Çalışmaların Dağılımı

Şekil 2 incelendiğinde araştırma yapılan türüne göre 119 (%59) çalışma ile en çok yüksek lisans tezi hazırlandığı görülmüştür. Yüksek lisans tezlerini 57 (%28) çalışma ile tıpta uzmanlık çalışmalarını takip etmiş olup, doktora çalışmaları 25 çalışma ile çalışmaların %12'sini oluşturmaktadır.

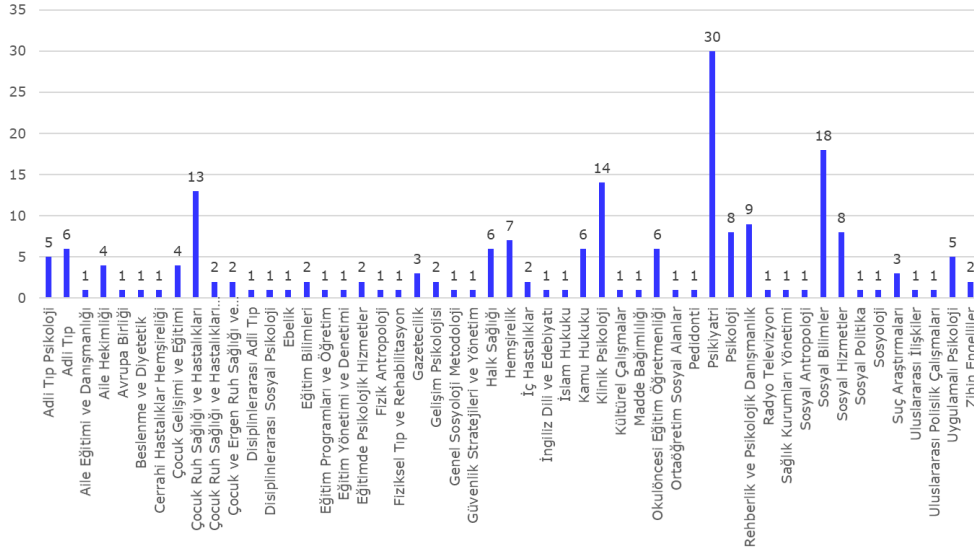
Araştırma Yapan Üniversitelere Ait Bulgular

Şekil 3. Araştırma Yapan Üniversiteye Göre Çalışmaların Dağılımı

Şekil 3'e göre İstanbul Üniversitesi 29 (%14) çocuk istismarı üzerine en çok çalışma yapılan üniversite olarak yer almaktadır. 16 çalışma ile toplam çalışmaların %7'si Ankara Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Maltepe Üniversitesi 12 çalışma ile % 5'i, 11 çalışma ile Sağlık Bakanlığı'nda çalışmalar yürütülmüştür. Toplam 201 çalışma 52 farklı üniversite ve kurumda yürütülmüştür.

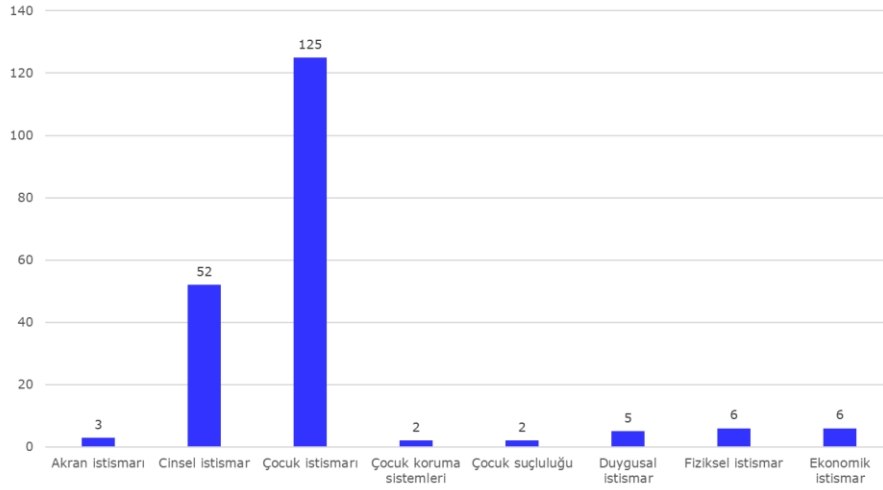
Araştırma Yapan Anabilim Dalına Dair Bulgular

Şekil 4. Araştırma Yapan Anabilim Dalına Göre Çalışmaların Dağılımı

Farklı birçok disiplinin ortak çalışması olan çocuk istismarı konusunda en çok çalışan anabilim dalı ise 30 (%15) çalışma ile psikiyatri alanında görülmüştür. 18 çalışma ile psikiyatri alanını sosyal bilimler takip etmekte olup, genel çalışmaların % 9'unu oluşturmaktadır. Klinik psikoloji ise 15 (% 8) çalışma ile sosyal bilimlerin ardında yer almaktadır.

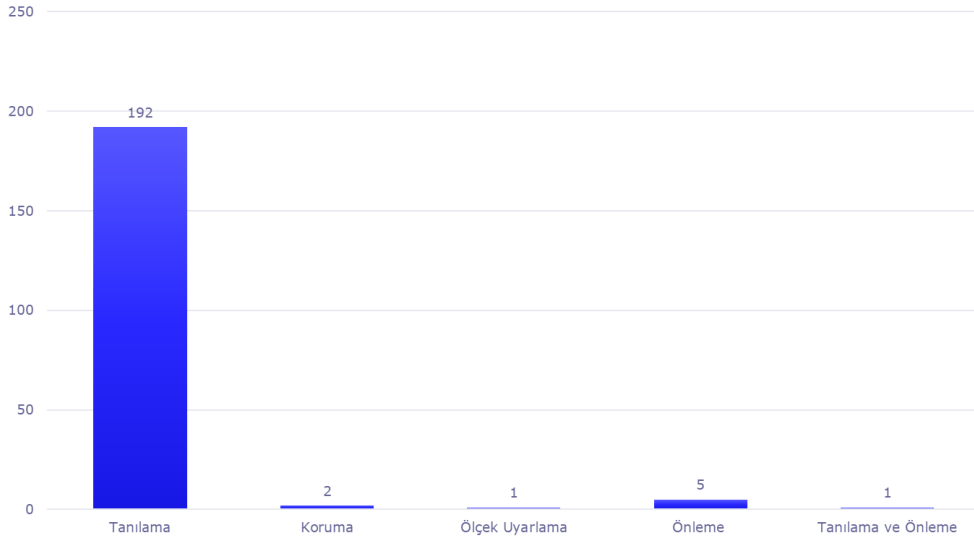
Araştırmada Çalışılan İstismar Türüne Ait Bulgular

Şekil 5. Araştırmada Çalışılan İstismar Türüne Göre Çalışmalar

Şekil 5'e göre 201 çalışmanın 125'i (% 62) çocuk istismarı konusunu bir bütün olarak ele almıştır. Cinsel istismar 52 (% 25) çalışma ile istismar türlerinden üzerinde en çok araştırma yapılan tür olmuştur. Cinsel istismarı fiziksel ve ekonomik istismar takip ederken çocuk koruma sistemleri ve çocuk suçluluğu en az çalışılan başlıklardır.

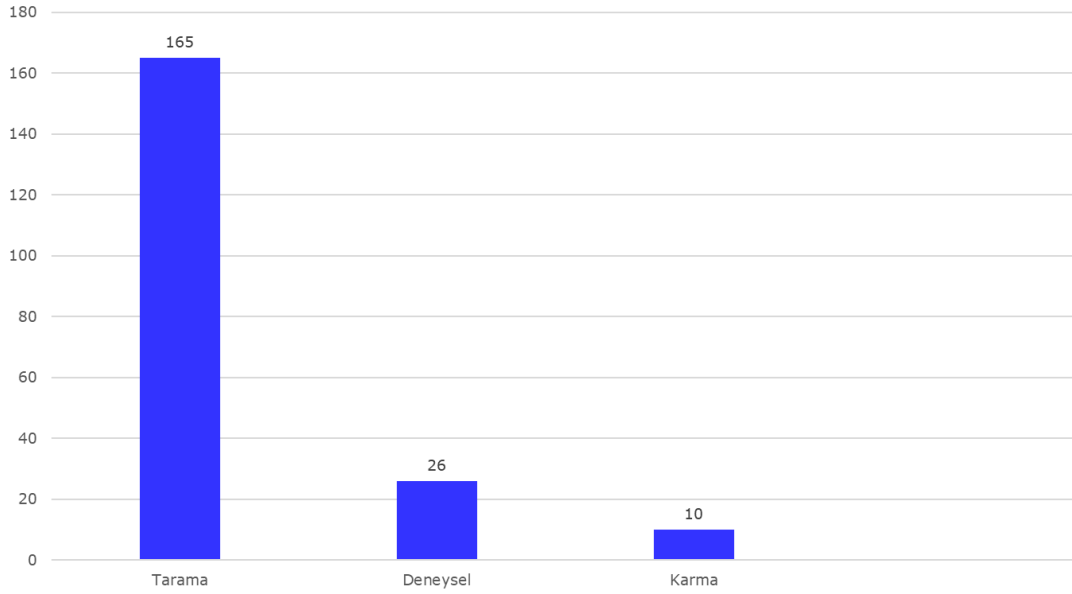
Araştırmanın İçeriğine Ait Bulgular

Şekil 6. Araştırmanın İçeriğine Göre alışmalar

Şekil 6'ya göre alanda yapılan çalışmaların neredeyse tamamı (% 95) tanılama çalışmaları oluşturmaktadır. Ölçek uyarlama ve tanılama ve önleme çalışmaları ise en az çalışılan araştırmalardır.

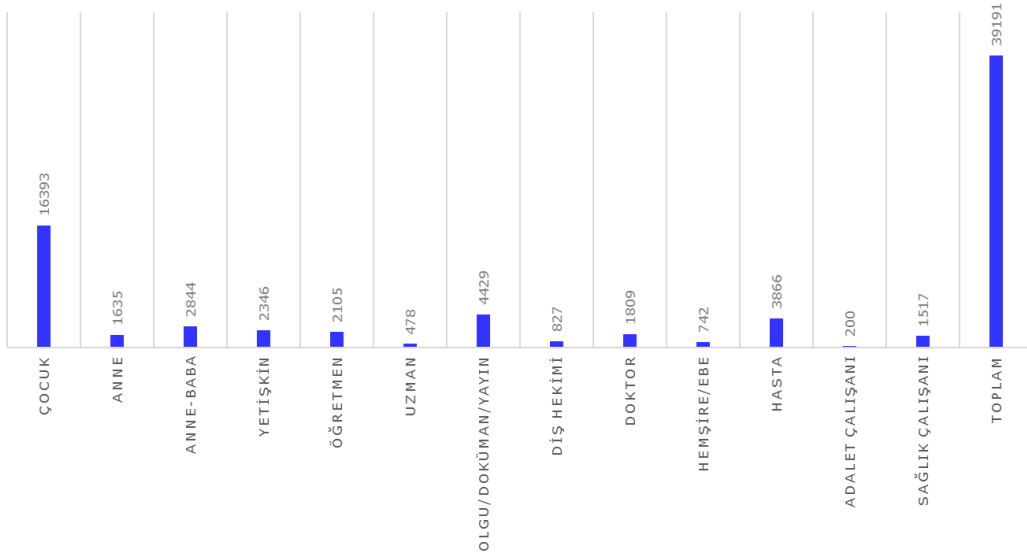
Araştırma Modeline Ait Bulgular

Şekil 7. Araştırma Modeline Göre alışmalar

Şekil 7'ye göre araştırma modeline göre en çok 165 (% 82) alışma ile tarama çalışmaları bulunmaktadır. 24 çalışma (%14) deneysel çalışma yapılırken, karma çalışması 10 çalışma ile bütünün %5'ini oluşturmaktadır.

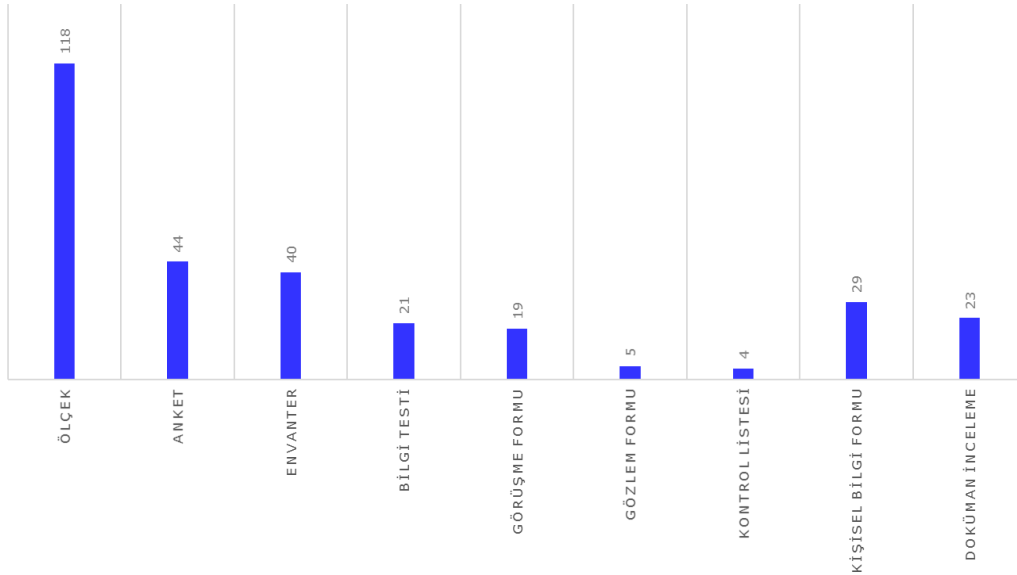
Çalışma Grubuna ve Sayısına Ait Bulgular

Şekil 8. Çalışma Grubuna ve Sayısına Göre Çalışmalar

Şekil 8'e göre çalışmaların örneklem grubunu en çok çocuklar oluşturmaktadır. Olgu doküman ya da yayın incelenmesi ikinci çalışılan grup olurken, adalet çalışanları ile yapılan çalışmalar en azı işaret etmektedir.

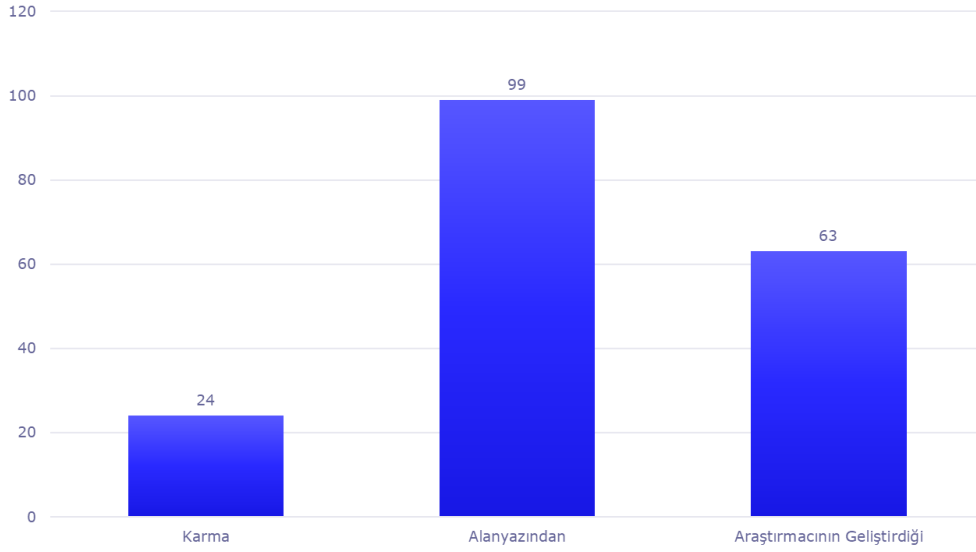
Çalışmanın Ölçme Aracına Ait Bulgular

Şekil 9. Çalışmanın Ölçme Aracına Göre Çalışmalar

Şekil 9'a göre çalışmaların 118'inde (% 59) ölçek kullanılmıştır. Anket ve envanter ölçeği takip eden önemli ölçme araçlarını oluşturmaktadır. Deneysel çalışmaların az olması sebebiyle gözlem formu ve kontrol listesi en az kullanılan araştırma ölçme araçlarını oluşturmaktadır.

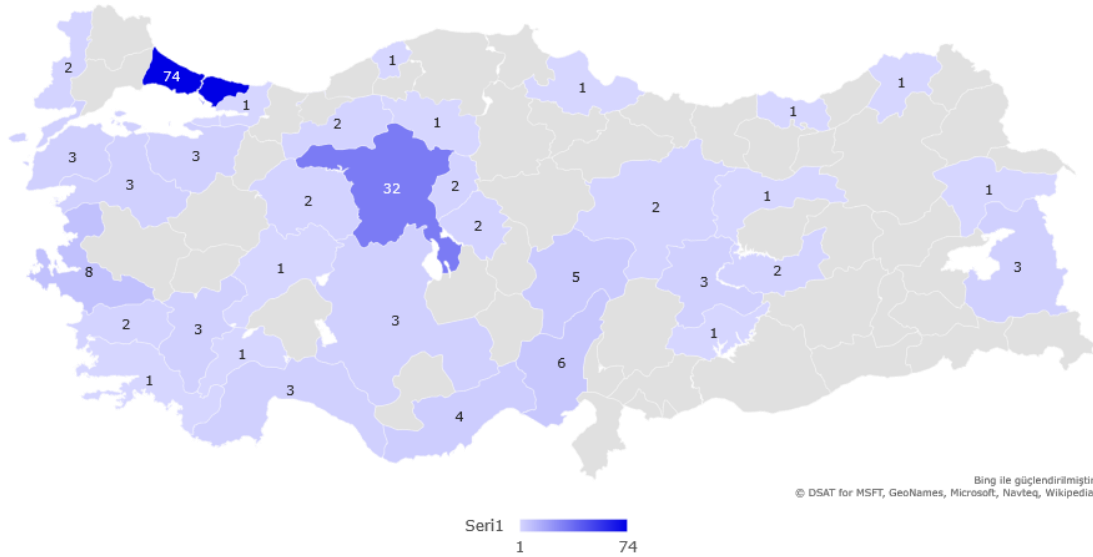
Çalışmanın Ölçme Aracını Hazırlayana Ait Bulgular

Şekil 10. Çalışmanın Ölçme Aracını Hazırlayana Göre Çalışmalar

Şekil 10'a göre çalışmalarda araştırmacıların 99'u (%49) alanyazında var olan bir ölçme aracını kullanmayı tercih ederken, 63'ü (%31) kendi geliştirdiği araç ile verileri toplamış, 24'ü ise (%12) hem alanyazın hem de kendi geliştirdiği aracı kullanmıştır.

Çalışmanın Yapıldığı İl'e Ait Bulgular

Şekil 11. Çalışmanın Yapıldığı İl'e Göre Çalışmalar

Şekil 11'de en çok araştırma yapılan ilin 74 (%37) ile İstanbul olduğu, İstanbul'u 32 (%16) çalışma ile Ankara'nın takip ettiği görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi, İç Ege, İç Anadolu'nun önemli illerinde araştırma yapılmadığı bir başka önemli bulgu olarak yer almaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonucuna göre çocuk istismarı ve ihmali konusu lisansüstü çalışmaları son 10 yılda artış göstermektedir. Bakır ve Kapucu (2017) ve Beyazıt ve Ayhan (2015), çalışmalarında en fazla çalışmanın son 10 yılda olduğunu belirtmiştir. Son yıllarda artış göstermesinin nedeni, internet kullanımının artışı ve internet üzerinden bildirimlerin ve olguların yayılmasının artması ve dolayısıyla kamuoyunda konu hakkında duyarlılığın artması ve araştırmacıların da konu üzerinde çalışmaya itmesi olduğu düşünülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, 118 çalışmada (%59) veri toplama aracı olarak ölçek kullanılmıştır. %11,30 ile ikinci sırada olgu, doküman ve yayın gibi kayıtları oluşturmaktadır. Araştırmacıların bir ölçekten yararlanarak, istismar hakkında bilgi sahibi olmayı tercih ettikleri görülmektedir. Daha çok tarama çalışmaları yapıldığından olgu, doküman ve yayın gibi kayıtların incelenmesi de yoğun olarak görülmektedir. Çocuğun ayrı bir birey olarak görülmesinin çok eski olmadığı, istismarın artık bir sorun olarak görüldüğü ülkemizde araştırmacıların daha çok ölçekler aracılığıyla mevcut durumu betimlemeye yöneldiklerini düşünülmektedir. Bakır ve Kapucu (2017), çalışmasında da veri toplama araçlarında en çok Türkçe'ye uyarlanmış ölçeklerden (%38,28) yararlandığını ifade etmiştir.

İstismar çocuğun bedeninde ve ruhunda onarılması güç yaralar açmaktadır. Bu nedenle istismar gerçekleşmeden risk taşıyan durumların fark edilmesi ve müdahale edilmesi çocuk için son derece önemlidir (Dağlı ve Dağlı Şahin, 2015). Araştırma sonucuna göre ülkemizde gerçekleştirilen lisansüstü çalışmalarının %95 oranla sorunu tanımlayıcı içerikte olduğu görülmüştür. Önleme çalışmaları ve ölçek uyarlama çalışmaları en az çalışılan araştırma konusudur. Bakır ve Kapucu (2017) çocuk istismarı konusunda inceledikleri makalelerin %63'ünün, Beyazıt (2015) çocuk istismarı üzerine incelediği lisansüstü tezlerin %81,54'ünün tanımlayıcı çalışmalar olduğunu ifade etmektedir. Medline/Pubmet'de yer alan çocuk istismarı üzerine makaleleri sistematik olarak derleyen Sarı, Ardahan ve Öztornacı (2016) ise 42 çalışmanın 16'sının önleme çalışmalarını içerdiğini belirtmektedir. Ülkemizde çocuk istismarı konusunda önleme çalışmalarından daha çok tarama çalışmalarının yapılmasının en önemli nedeni çocuk istismarının konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmasının son yıllarda olması ve araştırmacıların öncelikle sorunun boyutlarını ortaya koymak için var olanı tanımlamaya yöneldikleri düşünülmektedir.

Çocuk istismarı çok farklı disiplinlerdeki uzmanların çalışmak zorunda olduğu bir konudur. Bu konuda tıp doktorlarının, hukukçuların, psikologların, sosyal hizmet uzmanlarının ve eğitimcilerin konuya bakış açısını ortaya koymak gerekir (Polat, 2007). Araştırma bulgularına göre başta psikiyatri, klinik psikoloji, çocuk sağlığı ve hastalıkları gibi anabilim dalları (% 47,76) olmak üzere 51 farklı anabilim dalı çocuk istismarını incelemektedir. Sağlık çalışanları meslek yaşamları boyunca çocuk istismarına maruz kalan çocukla karşılaşma olasılığı yüksek olan bir meslek grubudur (Tekin ve Kılıç, 2020). Bakır ve Kapucu'nun çalışmasında da araştırmacıların yer aldığı akademik alan sağlık bilimleri

(%72) ile ilk sıradadır. Sağlık çalışanlarının istismar olguları ile daha sık karşılaşmaları alanda daha çok çalışan olmayı da beraberinde getirdiği görülmektedir. Konu hakkında çalışan eğitim bilimlerine bağlı anabilim dallarının Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (4), Eğitim Bilimleri (2), Eğitim Programları ve Öğretim (1), Eğitim Yönetimi ve Denetimi (1), Eğitimde Psikolojik Hizmetler (2), Okulöncesi öğretmenliği (6), Ortaöğretim Sosyal Alanlar (1), Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (9), Zihinsel Engelliler (2) olmak üzere 9 farklı anabilim dalında toplam 28 çalışma yürütüldüğü görülmüştür. Çocuk gelişimi ve eğitiminde önemli bir yere sahip olan, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi ve Okulöncesi Öğretmenliği anabilim dalları toplam 10 çalışma ile Eğitim Bilimleri'nde konuya en çok ilgi duyan anabilimdali olarak yer almaktadır. Erken çocukluk eğitiminin çocuk gelişiminde önemi göz önüne alındığında anabilim dalının konuya duyduğu ilgi ve yapılan çalışmaların önemi büyüktür. Çocuk istismarı ve ihmali sorununa sağlık çalışanları kadar eğitim uzmanlarının da aynı oranda ilgi duymasının sorunun görülme oranlarını önemli ölçüde etkileyebileceği düşünülmektedir. Çalışmada konuya ayrıca ilgi duyan; Avrupa Birliği, Pedidonti ve Güvenlik Stratejileri ve Yönetim anabilim dallarının katkıları ilgi çekicidir.

Araştırmada çocuk istismarının bir bütün olarak ele alındığı çalışmaların daha çok yer tuttuğu görülmüştür. Cinsel istismar türleri arasında en çok çalışılan istismar türüdür. Ülkemizde değişik örneklem gruplarında yapılan çeşitli çalışmalarda, çocuklara yönelik fiziksel istismarın %21,8- 57, cinsel istismarın %6,4-28,2 ve duygusal istismarın %53.6-59.8 arasında değiştiği görülmektedir (Eskin, Kaynak-Demir, Demir, 2005; Oncu, Kurt, Esenay ve Özer, 2013; Yıldırım, Karataş, Yılmaz, Çetin ve Şenel, 2013). Geleneksel yapıda olan ülkemizde cinsel istismarın konu olarak en çok tercih edilen ve çalışılan konu olması dikkate değerdir. Yaygınlığı yüksek olan fiziksel ve duygusal istismar üzerinde de lisansüstü çalışmalar yapılması sorunun çok boyutlu olarak ele alınması açısından önemlidir. Araştırma bulgusuna paralel Bakır ve Kapucu (2017) çalışmalarında % 45,31 ile çocuk istismar ve ihmali üzerinde çalışıldığını ifade etmiştir. % 36,72 ile cinsel istismar üzerinde en çok çalışılan istismar türünü oluşturmaktadır. Ayrıca Sarı, Ardahan ve Öztornacı (2016) yaptığı çalışmada da çalışmaların çocuk istismarı başlığında genel olarak yapıldığı görülmüş olup, araştırma bulgusu ile örtüşmektedir. Sorunun özellikle son yıllarda ülkemizde konuşulmaya başlanmasının bir sebebi olarak araştırmacıların çok özel bir türden öte, konuya bir bütün olarak yaklaştığı düşünülmektedir. Mohammedî, Zarafshan ve Khaleghi (2014) İran'da çocuk istismarı ve ihmaline yönelik meta analiz çalışmasında cinsel istismarın en az çalışılan konu olduğunu belirtmişlerdir. İran'ın kültürel ve siyasal yapısının araştırmacıların cinsel istismar konusuna yönelmeyi engelleyebileceği düşünülmüştür.

Araştırmaların örneklem gruplarına bakıldığında çalışmada en çok çocuklarla çalışıldığı görülmüştür. Bakır ve Kapucu (2017) de çalışmalarında % 60,93 oranla çalışmaların çocuk ve ergen üzerinde olduğunu; Beyazıt (2015) de çalışmasında ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin %42,57lik

oranla ilk sırada olduğunu belirtmiştir. Veriler ışığında yürütölen çalışmalarda sorunun önemli öznesi olan çocuklar üzerinde yapılan çalışmaların yoğunlaşmış olduğu ifade edilebilir.

Özetle Türkiye’de 1995-2017 yılları arasında yapılmış ocuk istismarı ile ilgili lisansüstü çalışmalar incelendiğinde; en çok çalışmanın 2010 yılında yapıldığı, araştırma türleri incelendiğinde en çok yüksek lisans çalışmasının yer aldığı, İstanbul Üniversitesi’nin konuya en çok katkı getiren üniversite olduğu, en çok psikiyatri anabilim dalında çalışmalar yürütöldüğü, istismar konusu daha çok bir bütün olarak ele alınırken, cinsel istismarın en çok çalışılan konu olduğu, çalışmaların daha çok tanılama çalışmalarına yoğunlaştığı, İstanbul’un en çok araştırma yapılan il olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

- Bu alışma sadece lisansüstü çalışmalara odaklanmıştır. Ulusal ve uluslararası düzeyde konu ile ilgili makaleler incelenerek araştırmanın kapsamı genişletilebilir.
- Bu araştırmada ulaşılan sonuçlar ışığında çocuklarla çalışan uzmanlara (ocuk doktorları, hemşireleri ve öğretmenler gibi) yönelik araştırmaların sayısının arttırılması gerektiği söylenebilir.
- Sadece nicel araştırma yöntemlerini kullanmak yerine, nitel araştırmalara da yer verilen ayrıntılı çalışmalar yapılabilir.
- Yapılacak nitel çalışmalarla çocuklarla çalışan uzmanların ocuk istismarı vakası ile karşılaştıklarında neler yaptıkları üzerine derinlemesine çalışmalar yapılabilir.
- Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı araştırmalar yapılarak özellikle çocuklarla çalışan uzmanların ocuk istismar ve ihmali vakası ile karşılaştıklarında neler yaptıkları derinlemesine incelenebilir.
- Çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun ocuk hakları ve mahremiyet eğitimleri verilerek kendilerine ilişkin farkındalıklarını arttırmaları ve başkalarının sınırlarını belirlemeleri desteklenmelidir.
- Anne babalara ve çocuklarla çalışan uzmanlara ocuk hakları, ocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitimler verilerek bu konudaki farkındalıklarının artması sağlanmalı, böyle bir vaka ile karşılaştıklarında neler yapılması gerektiğine ilişkin bilgi düzeylerinin artması sağlanmalıdır. Ayrıca söz konusu eğitimler öncesi ve sonrasında katılımcıların bilgi ve farkındalık düzeyleri belirlenerek eğitimlerin etkisi incelenebilir.
- Başta Güneydoğu Anadolu bölgesi illerinde olmak üzere, Karadeniz bölgesi ve i Ege illerinde de konu hakkında çalışmalar yürütölebilmesi için bölgelerde proje, hibe destekleri

sağlanabilir. Bu konuda sivil toplum kuruluşları ve bölgenin sağlık, eğitim müdürlükleri, üniversiteleri öncülük yapabilir.

- Yabancı alanyazında kullanılan geçerlilik ve güvenilirliği olan ölçme araçlarının ülkemize uyarlama çalışmaları yapılabilir.
- Çocuk koruma ve Önleme içerikli çalışmaları yapılabilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

İncelenen tezler;

- Yükseköğretim Kurulu Tez Dokümantasyon Merkezi sistemine alınmış olması,
- Tam metin izni verilmiş olan tezlerin olması,
- Anahtar kelimesi çocuk istismarı olması,
- 1995-2017 yılı arasında yayımlanan tezleri kapsamı araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı (ABDSİHB), Çocuklar ve Aileler İdaresi, Çocuklar, Gençler ve Aileler Yönetimi, Çocuk Bürosu. (2019). Çocuklara Kötü Muamele 2017. 28. Yıl Raporu <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2017.pdf>
- Bakır, E., & Kapucu, S. (2017). Çocuk ihmal ve istismarının Türkiye’de yapılan araştırmalara yansımaları: bir literatür incelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 13-24.
- Beyazıt U, & Ayhan AB. (2015). Türkiye’de yapılmış çocuğun mağdur olduğu cinsel istismar olgularını konu alan bilimsel çalışmaların incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 31:443-453.
- Beyazıt U. (2015). Çocuk istismarı konusunda Türkiye’de yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*; 1(1).
- Começanha R, Basto-Pereira M, & Maia Â. (2017). Clinically speaking, psychological abuse matters. *Compr Psychiatry*. Feb;73:120-126.
- Dağlı, T., & Dağlı Şahin, F. (2015). Çocuğa yönelik şiddet ve çocuğun korunması. Çocuğa Yönelik Şiddet ve Çocuğun Korunması. Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği Yayını.
- Dünya Sağlık Örgütü (2014). Child maltreatment; <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>
- Ekiz, D. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Lisans Yayınları, s.:153-158.
- Eskin, M., Kaynak-Demir, H., & Demir, S. (2005). Same-sex sexual orientation, childhood sexual abuse, and suicidal behavior in university students in Turkey. *Arch Sex Behav*, 34(2), 185-195.
- Hymowitz G, Salwen J, & Salis KL. (2017). A mediational model of obesity related disordered eating: The roles of childhood emotional abuse. *Eat Behav*. Aug;26, 27-32.
- Karasar, N. (1994). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavram, İlkeler, Teknikler. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık, s. 183-190.

- Lambert HK, Sheridan MA, & Sambrook KA. (2017). Hippocampal contribution to context encoding across development is disrupted following early-life adversity. *J Neurosci*. Feb 15;37(7):1925-1934.
- Levandowski ML, Tractenberg SG, & de Azeredo LA. (2016). Crack cocaine addiction, early life stress and accelerated cellular aging among women. *Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry*. Nov 3;71:83-9.
- Mohammadi, R.M, H.Zarafshan, & A. Khaleghi. (2014). Child abuse in Iran: a systematic review and meta-analysis. *Iranian J Psychiatry*. 9:13.
- Oncu, E., Kurt, A.O., Esenay, F.I., & Ozer, F. (2013). Abuse of working children and influencing factors, Turkey. *Child Abuse & Neglect*, 37(5): 283- 291.
- Polat, O. (2007). Adli Tıp. İstanbul : Der Yayınları.
- Sarı HY, Ardahan E., & Öztornacı B.Ö. (2016). Çocuk ihmal ve istismarına son 10 yılda yapılan sistematik derlemeler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 15(6): 501-511.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M., & Dündar, H. (2014). Eğitim ve Bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 430-453.
- Shannon S, & Opila-Lehman J. (2016). Effectiveness of cannabidiol oil for pediatric anxiety and insomnia as part of posttraumatic stress disorder: a case report. *The Permanente Journal*. Fall; 20 (4): 16-005.
- Stemler, S. (2001). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7(17).
- Tekin, H.& H Kılıç, A.K. (2020). Sağlık çalışanlarının çocuk ihmal ve istismar vakalarına ile karşılaşma durumları, bildirim yükümlülükleri ve eğitim gereksinimlerine ilişkin sınırlı bir araştırma. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*. 29 (2), 85-94.
- UNICEF (2017). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokoller, Usûl Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları. <https://www.unicef.org/turkey/media/7941/file/%C3%87HDS%20ve%20%C4%B0htiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kurallar%C4%B1%20ile%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20Genel%20Yorumlar%C4%B1.pdf>
- World Health Organization (WHO). Child Maltreatment. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A., Karataş, M., Yılmaz, R., Çetin, I., & Şenel, I. (2013). Prevalence and correlates of school violence and sexual abuse among adolescents in Tokat, Turkey. *HealthMed*, 7(2), 382-392.

A DESCRIPTIVE ANALYSIS OF THE GRADUATE DISSERTATIONS PRODUCED IN TURKEY, ON THE TOPIC OF CHILD ABUSE

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Child abuse and neglect, with all their physical, emotional, sexual and economic aspects, cause short- as well as long-term negative effects on the child's life. Various studies show that abuse leads to a wide range of negative effects on the development of the child (Levandowski et al., 2016; Shannon and Opila-Lehman, 2016; Hymowitz, Salwen and Salis, 2017; Lambert et al., 2017; Começanha, 2017). Child abuse and neglect requires a thorough analysis with all its causes and effects, given how crucial it is for the society as a whole. Against this background, the issue is being studied by various branches of science, by individual researchers and non-governmental organizations. In this context, the present study aims to present a holistic picture of the graduate studies carried out in Turkey on child abuse, in the period 1995-2017, with a view to coming up with a summary of the work carried out so far, with specific reference to the methods applied and content covered. The significance of the analysis carried out here stems from the clues it can present for future studies on abuse and neglect, as it would provide clues about how the problem is approached in Turkey, as a study topic covered by various graduate dissertations.

Methodology: In order to come up with a general review of graduate dissertations submitted on the topic of child abuse, document analysis was employed as an informative qualitative research method, providing input for descriptive analysis. 287 graduate dissertations submitted in the period 1995-2017, on the subject of child abuse, into the archives of Higher Education Council's Publication and Documentation Department, were included in the analysis. The sample, however, is limited to 119 master's theses, 25 Ph.D. theses, and 57 medical specialization dissertations registered in the Higher Education Council's database, with required access permissions. The "Thesis Review Form" developed in accordance with the purpose of the study was employed in the review of the theses accessed. The review form thus developed is used to record the year in which the thesis was submitted, the type of thesis, the university where the study was carried out, the subject matter, the study group, the data collection tool used, and the province where the study was carried out. The data gathered was then subjected to categorical analysis, a leading descriptive research method.

Findings: A review of the graduate dissertations on child abuse, submitted in the period 1995-2017 reveals that the number of dissertations significantly increased from 2009 on. Among the studies, master's theses constitute the largest group (59%, n=119). Istanbul University ranked at the top of the list of universities where studies on child abuse were carried out (14%, n=29). On the other hand, 201 studies covered in the analysis were carried out at 52 universities and education institutions. Psychiatry was the leading discipline in terms of the number of studies on child abuse (n=30), followed by social sciences (n=18). 125 out of 201 studies (62%) covered all forms of child abuse. 52

studies (25%), on the other hand, focused specifically on sexual abuse, which stood out as the individual form of abuse drawing most interest in the research community. As popular objects of research, sexual abuse was followed by physical and economic abuse, whereas child protection systems and crime by children received the least amount of interest. Almost all (95%) studies carried out in the field focus on diagnosing the problem. Studies involving adaptation of scales developed in other languages, as useful research tools, and analyses focusing on prevention, in turn, are in minority. It is understood that the most frequently employed research model is review (82%). 24 studies (14%) involved experimental research, while a further 5% were mixed studies. 118 of the studies (59%) involved the use of various scales. Surveys and inventories are the other important research tools. Given the rarity of experimental studies, the observation form and checklist stand out as rarely used research and evaluation tools. 99 (49%) of the studies involved the use of an existing survey and evaluation tool. Istanbul was the province with the highest number of studies (37%, n=74), followed by Ankara (16%, n=32).

Discussion, Conclusions and Recommendations: The results reached suggest that the number of graduate studies on child abuse and neglect increased in the past decade. Bakır ve Kapucu (2017) and Beyazıt ve Ayhan (2015) also note that the number of studies in this field grew substantially in the last 10 years. The recent increase in the number of studies may be associated with the expansion of internet use, the increase in the use of internet for reporting cases, leading to increased levels of public awareness about the issue, and the associated increased interest among the researchers. 95% of the studies were found to be diagnostic analyses. Studies involving adaptation of scales developed in other languages, as useful research tools, and analyses focusing on prevention, however, are in minority. Bakır ve Kapucu (2017) also state that diagnostic studies rank at the top of the list, with 63% of all studies being diagnostic analyses. Retrospective record reviews rank second with 31%, whereas scale development and validity-reliability analyses were the rarest, constituting only 7% of the studies. Beyazıt (2015) found that 81.54% of master's theses were based on review of existing literature, while 6% were compilations and 3% employed experimental research. Given the fact that child abuse began to draw more publicity in recent years, the researchers arguably focused their time and efforts on diagnosing existing cases and dimensions of the problem. Yet another important finding reached in the study is that child abuse was mostly covered by psychiatry, clinical psychology, child health and medicine (47.76%). The responsibility for the diagnosis and treatment of child abuse cases in Turkey rests with doctors (Polat, 2007). The findings presented here are also confirmed by the Bakır ve Kapucu's observation that health sciences is the leading branch of science which produced the vast majority (72%) of the studies in this field. This is most probably due to the fact that healthcare professionals more frequently come across abuse cases.

A glance at the graduate studies on child abuse, carried out in Turkey in the period 1995-2017 reveals that diagnostic studies comprise the majority of the studies in this field, that an increased

emphasis in prevention and scale development could be expected, that various branches of science engaged in studies on abuse through the years, that most studies analyzed all forms of child abuse, while sexual abuse is the leading form of child abuse covered individually in research. Moreover, most graduate dissertations analyzed here were based on a review of existing literature, and Istanbul was the province to produce the highest number of studies.

The present study covered only on the graduate dissertations included in the Higher Education Council database. Other databases were not covered. Future studies can cover other databases as well. Moreover, mixed research models can be employed to enable in-depth analysis of the issue, coupled with a focus on prevention and protecting children. Finally, more studies covering Southeast Anatolia, Black Sea Region, Central Anatolia, and Aegean provinces are needed.